

HANDBOEK

Meeuwen

van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten

Peter Adriaens

Mars Muusse

Philippe J. Dubois

Frédéric Jiguet

Inhoud

Voorwoord	3	Audouins meeuw <i>Ichthyaetus audouinii</i>	130
Inleiding	6	Reuzenzwartkopmeeuw <i>Ichthyaetus ichthyaetus</i> ...	136
Meeuwen van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten		Grote mantelmeeuw <i>Larus marinus</i>	142
Drieteenmeeuw <i>Rissa tridactyla</i>	26	Kelpmeeuw <i>Larus dominicanus vetula</i>	150
Ivoormeeuw <i>Pagophila eburnea</i>	30	Beringmeeuw <i>Larus glaucescens</i>	160
Vorkstaartmeeuw <i>Xema sabini</i>	34	Grote burgemeester <i>Larus hyperboreus</i>	168
Dunbekmeeuw <i>Chroicocephalus genei</i>	38	Kleine burgemeester <i>Larus glaucooides glaucooides</i>	174
Kleine kokmeeuw <i>Chroicocephalus philadelphia</i>	42	Kumliens meeuw <i>Larus glaucooides kumlieni</i>	180
Bruinkopmeeuw <i>Chroicocephalus brunnicephalus</i>	46	Thayers meeuw <i>Larus thayeri</i>	188
Kokmeeuw <i>Chroicocephalus ridibundus</i>	50	Zilvermeeuw <i>Larus argentatus argentatus</i> en <i>argenteus</i>	196
Grijskopmeeuw <i>Chroicocephalus cirrocephalus</i>	54	Amerikaanse zilvermeeuw <i>Larus smithsonianus</i>	206
Dwergmeeuw <i>Hydrocoloeus minutus</i>	58	Vegameeuw <i>Larus vegae</i>	216
Ross' meeuw <i>Rhodostethia rosea</i>	64	Pontische meeuw <i>Larus cachinnans</i>	226
Lachmeeuw <i>Leucophaeus atricilla</i>	68	Azorengeelpootmeeuw <i>Larus michahellis atlantis</i> ..	236
Franklins meeuw <i>Leucophaeus pipixcan</i>	72	Geelpootmeeuw <i>Larus michahellis</i>	246
Zwartkopmeeuw <i>Ichthyaetus melanocephalus</i>	78	Armeense meeuw <i>Larus armenicus</i>	256
Hybride meeuwen	82	Kamtsjatkameeuw <i>Larus schistisagus</i>	264
Relictmeeuw <i>Ichthyaetus relictus</i>	84	Kleine mantelmeeuw <i>Larus fuscus graellsii</i> en <i>intermedius</i>	274
Witogmeeuw <i>Ichthyaetus leucophthalmus</i>	88	Baltische mantelmeeuw <i>Larus fuscus fuscus</i>	282
Hemprichs meeuw <i>Ichthyaetus hemprichii</i>	94	Heuglins meeuw <i>Larus (fuscus) heuglini</i>	290
Stormmeeuw <i>Larus canus canus</i>	98	Barabameeuw <i>Larus (fuscus ?) barabensis</i>	298
Russische stormmeeuw <i>Larus canus heinei</i>	104	«Vikingmeeuw» <i>Larus argentatus</i> × <i>hyperboreus</i>	306
Kamtsjatkastormmeeuw <i>Larus (canus) kamtschatschensis</i>	112	Hybride grote meeuwen	314
Amerikaanse stormmeeuw <i>Larus brachyrhynchus</i> .	118	Bibliografie	318
Ringsnavelmeeuw <i>Larus delawarensis</i>	124	Fotoverantwoording	319
		Colofon	320

Voorwoord

Dit boek is voor die rare, maar geweldige mensen die graag vogels determineren – alle vogels. Het is de menselijke aard om de wereld om ons heen te willen begrijpen door dingen te classificeren en voor vogelaars is het een levensdoel om te proberen elke vogel die ze zien een naam te geven. Voor velen is het niet alleen een hobby, maar ook een passie, en sommigen wijden er hun hele leven aan. Je zou denken dat voor zulke enthousiaste en gedreven mensen alle vogels gelijk zijn, maar in werkelijkheid lijken sommige minder gelijk dan andere. Vooral meeuwen hebben een slechte reputatie: ze worden als gemeen, luidruchtig, agressief beschouwd en zijn zo variabel dat je hoofdpijn krijgt als je zelfs maar naar een kleine groep kijkt. Larofobie, de angst voor Laridae (of meeuwen), is een ernstige, moderne aandoening die al veel slachtoffers heeft gemaakt onder vogelaars, en die een sterke invloed kan hebben op vogelaarsvaardigheden. Meeuwen zijn tenslotte op veel plaatsen in de wereld talrijk en het is moeilijk om plaatsen te vinden waar je ze niet in grote groepen ziet. Als je het veld in gaat en er geen aandacht aan besteedt, is je hobby dan echt vogels kijken of is het ‘vogels negeren’? Heeft dit geen invloed op je vermogen om de vogels die je ziet een naam te geven?

We voelen wel met je mee. Meeuwen vertonen inderdaad een verbijsterende reeks individuele en leeftijdsgebonden variaties en sommige soorten lijken erg op elkaar. Bovendien kunnen soorten die al behoorlijk op elkaar lijken, vatbaar zijn voor hybridisatie, waardoor nakomelingen worden geproduceerd die nog moeilijker te herkennen zijn. Dit maakt het determineren van meeuwen tot een echte uitdaging. Voor veel mensen is dit onaangenaam, maar andere houden van uitdagingen en omarmen het als

een kans om te leren. Het uit elkaar houden van al die meeuwen van verschillende soorten en in verschillende leeftijden in het veld, elk met een verscheidenheid aan verschillende verenkleed, is zeker een proces dat geduldig onderzoek, een scherp oog voor detail en een veer-voor-veer-benadering vereist. Maar nogmaals, het is geen kwantumfysica, en we geloven dat iedereen het met enige toewijding kan. De beloning is geweldig. Meeuwen leren je in veel opzichten hoe je vogels correct kunt determineren: niet alleen door hun algemene indruk ('jizz'), maar ook doordat zorgvuldige aandacht voor de kleinste veerdetails nodig is. Een vogel de juiste naam geven is altijd een heerlijke gebeurtenis en het correct determineren van een moeilijke meeuw kan zeer bevredigend zijn. Het zal je vogelvaardigheden naar een hoger niveau tillen.

Tegenwoordig is het hele leerproces veel eenvoudiger geworden door de hoeveelheid beschikbare informatie. Toen de auteurs van dit boek begonnen te vogelen en naar meeuwen te kijken, was er niet veel informatie; in veldgidsen waren de onvolwassen verenkleed van meeuwen niet goed afgebeeld, noch lieten ze in detail het handpenpatroon van adulte vogels zien. De eerste monografie over meeuwen, *Gulls: A Guide to Identification* van P.J. Grant, werd in 1982 gepubliceerd (met een herziening in 1984). Het was destijds een zeer inzichtelijk en vooruitstrevend boek, maar met alleen pentekeningen en zwart-witfoto's. Deze gids was het startpunt voor iedereen die de verschillende soorten meeuwen wilde leren herkennen, maar zo'n proces vergde vele jaren met vallen en opstaan. Je kon proberen om een naam te geven aan alle meeuwen die je in je eigen streek zag, maar hoe kon je, zonder foto's om aan andere mensen te laten zien, er dan zeker van

zijn dat je deze vogels correct had benoemd? Destijds was het een soort van gokspel. Dit alles veranderde met de opkomst van de moderne, digitale camera's, internet en uitgebreide kleurringprojecten. Plots maakten mensen veel foto's van allerlei soorten meeuwen en het internet werd een enorme database met foto's die de hele reeks variaties binnen elke soort illustreerden. Gekleurde meeuwen, waarvan de identiteit en leeftijd eenvoudig konden worden afgeleid uit de code op de ring, voorzagen ook in nieuwe en zeer leerzame inzichten over determinatie, leeftijdsriteria en rui. Bovendien werd het nu mogelijk om snel foto's uit te wisselen en je determinatieresultaten te laten verifiëren door goed geïnformeerde mensen. Dit alles leidde tot een explosie van nieuwe informatie, met veel determinatie-artikelen die in de loop van de afgelopen dertig jaar zijn gepubliceerd, en tot verschillende herzieningen binnen de taxonomie. Nieuwe monografieën over meeuwen zagen ook het licht, met name die van Klaus Malling Olsen en Hans Larsson in 2004 (*Gulls of Europe, Asia and North America*), Steve N.G. Howell en Jon Dunn in 2007 (*Gulls of the Americas*) en Klaus Malling Olsen in 2018 (*Gulls of the World: A Photographic Guide*). In 2018 verscheen ook een ander meeuwenboek, *Gulls Simplified: A Comparative Approach to Identification* door Pete Dunn en Kevin T. Karlson. Zoals de titel al aangeeft, probeerde dit laatste boek de lat wat lager te leggen en het proces van het determineren van meeuwen minder technisch te maken.

Is er – nu er meerdere meeuwenboeken beschikbaar zijn – echt behoefte aan nog één? Wij zijn van mening dat dit het geval is. Het uitstekende *Gulls of the Americas* is al vele jaren uitverkocht en beslaat het West-Palearctische gebied niet. *Gulls: A Guide to Identification* van P.J. Grant is wat verouderd, het Olsen & Larsson-boek is ook al 16 jaar oud en Olsen gebruikt in zijn boek van 2018 grotendeels dezelfde tekst als in het eerdere boek. Ook *Gulls Simplified: A Comparative Approach to Identification* van Dunn en Karlson beschrijft de West-Palearctische meeuwen niet. Wij wilden een duidelijke en beknopte gids presenteren, waarin we op elkaar gelijkende taxa¹ naast elkaar vergelijken, wijzen op de belangrijke determinatiecriteria op de foto's zelf, en de tekst beperken tot verschillen met gelijkende soorten. Dit boek combineert de kennis van vier toegewijde meeuwenadepten en bevat alle recent gepubliceerde

informatie, zoals over het stormmeeuwencomplex en de verschillende ondersoorten van de geelpootmeeuw. Het bevat ook informatie die niet eerder is gepubliceerd (bijvoorbeeld over de 'Vikingmeeuw' – een hybride van grote burgemeester en zilvermeeuw). De foto's tonen van elk taxon kenmerkende standaardindividuen, die je een 'zoekbeeld' bieden voor vogels die je ook buiten hun gebruikelijke verspreidingsgebied met vertrouwen kunt determineren. We hopen dat dit boek mensen uitnodigt om de uitdaging aan te gaan om meeuwen te bestuderen en beginnen te determineren.

Onze dank gaat uit naar alle mensen die betrokken zijn bij het bouwen van de website www.gull-research.org, degenen die met teksten hielpen en degenen die pdf-bestanden verzamelden om de informatie openbaar te maken. We willen ook alle ringers en ringlezers bedanken. Er moet nog veel worden geleerd over meeuwen en er moet nog veel meer worden bestudeerd, en geringde vogels zijn van onschatbare waarde in dit proces, omdat ze ondubbelzinnige voorbeelden bieden van vogels waarvan de leeftijd en oorsprong bekend zijn. Ook zijn ze een belangrijke bron voor een beter begrip van de ontwikkeling van het verenkleed, ruistrategieën en ruitiming bij meeuwen. Last but, zeker, not least: een boek als dit was niet mogelijk geweest zonder de hulp van een groot aantal fotografen. We willen ze allemaal expliciet bedanken: Alex Abela, Ross Ahmed, Asier Aldalur, Ruud Altenburg, Imanol Amestoy, Tormod Amundsen, Steve Arena, Akimichi Ariga, Yuri Artukhin, Aurélien Audevard, Amar Ayyash, Renato Bagarrai, Carl Baggott, Mónica Ballmann, Max Baumgarten, Tom Benson, Joachim Bertrands, Yves Blat, Richard Bonser, Jan-Kees Bossenbroek, Phil Boswell, Bernard Bougeard, Herman Bouman, Joey Braat, Dave Brown, Brynjúlfur Brynjólfsson, Andreas Buchheim, Roland-Jan Buijs, Claudia Burger, Pierre Cabard, Albert Cama Torrell, Pierre Camberlain, Kees Camphuysen, Andrew Cannizzaro, John Cant, Kuzey Cem Kulacoglu, Lancy Cheng, Ekaterina Chernetsova, Rúben Coelho, Fred Cottaar, Milosz Cousens, Pierre-André Crochet, Pierre Crouzier, Alan Curry, Edouard Dansette, Douwe de Boer, Alain De Broyer, Bernd de

1. We gebruiken in dit boek de term 'taxon' om te verwijzen naar een morfologisch herkenbare populatie vogels, of dat nu soorten zijn, ondersoorten of hybriden. In de biologie slaat de term echter op elke taxonomische eenheid of rang, zoals bijvoorbeeld rijk, orde, familie, genus, soort, enz.

Bruijn, Albert de Jong, Peter de Knijff, Filip De Ruwe, Armin Deutsch, Diederik D'Hert, Manfred Dornhäuser, Amir Ben Dov, Ken Drozd, Daan Drukker, Paul Dufour, Leon Edelaar, Alix d'Entremont, Marcin Faber, Wouter Faveyts, Giuseppe Fiorella, Steve Fisher, Renaud Flamant, Guy Flohart, Jack Folkers, Alain Fossé, Nobuo Fukushima, Claude Gaillemine, Salvador García, Mario Vincent Gauci, Chris Gibbins, Thijs Glastra, Julien Gonin, Delfín Gonzalez, Joakim Granholm, Karl-Johan Granholm, Lee Gregory, Detlef Gruber, Antonio Gutierrez, Mohamed Habib, Rob Halff, John Heidecker, Morten Helberg, Alexander Hellquist, Pieter Hilgeman, V. Hesse, Alain Hofmans, Franck Hollander, Douglas Hommert, Frits Hoogeveen, Harry Hussey, Petteri Hytönen, Nidal Issa, Mikael Jaffre, Fabrice Jallu, Wietze Janse, Justin Jansen, Johannes Jansen, Alvaro Jaramillo, Dave Johnson, Marnix Jonker, Jan Jörgensen, Luka Jurinovic, Risto Juvaste, James Kennerley, Leander Khil, Gerrit Kiekebos, Pete Kinsella, Keisuke Kirihara, Jens Kirkeby, Ronald Klein, Marcel Klootwijk, Yann Kolbeinsson, Juho Könönen, Hannu Koskinen, Kirsten Krätzel, Edo Kreuzen, Jargalsaikhan Lamjav, Thomas Langenberg, Sam Langlois, Hans Larsson, Greg Lavaty, Walther Leers, Vincent Legrand, Robert H. Lewis, James Lidster, Wich Yanan Limparungpatthanakij, Merijn Loeve, Daniel López Velasco, Richard Lowe, Bernard Lucas, Bert-Jan Luijendijk, Bruce Mactavish, Frank Majoor, Frank Mantlik, Annelies Marijnjs, Mason Maron, José Marques, Sönke Martens, Gabriel Martín, Jonathan Mays, Christina McClarren, Leo McKillop, Ed McVicker, Ger Meesters, Arnold Meijer, Avi Meir, Ronald Messemaker, Kent Miller, Richard Millington, Stefan Monecke, Cristian Montevecchi, David Montreuil, Keith Mueller, Killian Mullarney, Theo Muusse, Yann Muzika, Jeroen Nagtegaal, Grzegorz Neubauer, Samaritakis Nikos, Bjorn Nordestgaard Frikke, Silas Olofsson, Jamie Partridge, Samuel Patinha, Kjeld Pedersen, Tommy Pedersen, Strahil Peev, Trevor Persons, Julien Piette, Dan Prima, Marcin Przymencki, Thierry Queleennec, Stefán Ragnarsson, Visa Rauste (†), Andy Reago, Sébastien Reeber, Sylvain Reyt, Carlos Ribeiro, Christoffer Rødbro, Paul Roper, Elise Rousseau, Jean-Sébastien Rousseau-Piot, Omar Runolfsson, Irina Samusenko, Jean-Michel Sauvage, Jurgen Schneider, Paul Schrijvershof, Kim Seog-Min, Dubi Shapiro, Brendan Shiels, Hadoram Shirihai, Liam Singh, Leo Snellink, Alexander Stöhr, Rob Struyk, Brian Sullivan, Kensuke Tanaka, Jasper Temme, Job ten Horn, Jean-Michel Thibault, Jeffrey Thomas, Danni Thompson,

Purevsuren Tsolmonjav, Leo Tukker, Toomas Tuul, Yusuke Umegaki, Hans Peter Utoft, Bart van Beijeren, Ruud van Beusekom, Jos van den Berg, Ben van den Broek, Vincent van der Spek, Bas van Gennip, Maarten van Kleinwee, Peter van Rij, Chris van Rijswijk, Johan van 't Bosch, Matthieu Vaslin, Michel Veldt, Koen Verbanck, Mariet Verbeek, Edward Vercruysse, Paul Veron, Fred Visscher, Mats Waern, Ipe Weber, Ingo Weiss, Jan Ekke Wigboldus, Edwin Winkel, Pim Wolf, Stanislas Wroza, Mark Zevenbergen, Piotr Zielinski, Pierre Zimmerlin en Jan Zorgdrager.

Grote dank, tot slot, aan onze redacteurs Stéphanie Zweifel en Joris Lautard voor hun geduld en competentie, evenals aan Fabienne Gabaude die het hele boek heeft vormgegeven.

Inleiding

Geografische reikwijdte van dit boek

Dit boek behandelt alle meeuwentaxa die minstens één keer zijn waargenomen in het West-Palearctische gebied, zoals gedefinieerd in het *Handbook of Western Palearctic Birds* (Shirihai en Svensson, 2018). Dit gebied bestrijkt Europa (inclusief Europees Rusland ten westen van het Oeralgebergte en de Kaspische Zee), Klein-Azië, het Midden-Oosten, Noord-Afrika (Marokko, Westelijke Sahara, Algerije, Tunesië, Libië en Egypte), Iran en het Arabische schiereiland. Ook inbegrepen zijn de Kaapverdische Eilanden, de Azoren, de Canarische Eilanden, Madeira, IJsland, Jan Mayen, Svalbard en Franz Josef Land.

Taxonomie

Over het algemeen volgt de taxonomie in dit boek die van het International Ornithological Committee (IOC; www.worldbirdnames.org), met twee belangrijke uitzonderingen:

- **Amerikaanse stormmeeuw** *Larus brachyrhynchus*. Verwijzend naar Zink *et al.* (1995)¹, stelt IOC dat DNA van *brachyrhynchus* alleen is vergeleken met dat van *kamtschatschensis*, maar dit is niet juist. Er zijn verschillende recentere referenties waarin het DNA van alle stormmeeuwentaxa wordt vergeleken met dat van *brachyrhynchus* en waarin de unieke genetische kenmerken van laatstgenoemde worden bevestigd (Johnsen *et al.* 2010; Sternkopf 2011; Kwon *et al.* 2012; Sonsthagen *et al.* 2012). Amerikaanse stormmeeuw verschilt ook morfologisch en vocaal (Adriaens & Gibbins 2016) en daarom behandelen we hem als een aparte soort.
- **Thayers meeuw** *Larus thayeri*. Dit taxon kent een bewogen taxonomische geschiedenis en is onlangs door de North American Classification Committee (NACC) 'gedegradeerd' tot een ondersoort van kleine burgemeester *Larus glaucooides*. De IOC-lijst neemt het nu op als *Larus glaucooides thayeri*. Wij trekken deze beslissing echter in twiifel, aangezien we geen sterk bewijs hebben gezien dat deze twee taxa (nominaat *glaucooides* en *thayeri*) zich gedragen als ondersoorten; grootschalige hybridisatie is

niet aangetoond, zelfs niet met het tussenliggende taxon Kumliens meeuw *Larus glaucooides kumlieni*. Aan de andere kant hebben veldstudies duidelijke morfologische verschillen aangetoond tussen deze drie taxa (Howell en Elliott 2001; Howell en Mactavish 2003; Howell en Dunn 2007; Gibbins en Garner 2013), evenals vocale verschillen (Pieplow 2017). Geen van deze referenties wordt genoemd in het NACC-voorstel. De drie taxa hebben ook verschillende broedgebieden, overwinteringsgebieden en trekroutes. De verschillen in morfologie, vocalisatie en verspreiding zijn verschillen zoals die te verwachten zijn tussen soorten, niet ondersoorten, en daarom hebben we Thayers meeuw als een volwaardige soort gehandhaafd.

Het herkennen van meeuwen

Meeuwen zijn een uitdagende groep vogels om te determineren. Voor het ongeoefende oog lijken ze allemaal op elkaar, maar tegelijkertijd zou je in het geval van de grote meeuwen kunnen zeggen dat geen twee vogels er hetzelfde uitzien! Het is waar dat de meeste meeuwen een bruine of een witgrijze indruk wekken en dat de belangrijkste veldkenmerken subtiel en variabel zijn. Anderzijds is het aantal soorten relatief klein; zo behandelt dit boek 34 soorten (en 10 ondersoorten), waarvan er slechts 12 regelmatig in West-Europa voorkomen. De geografische locatie beperkt al het aantal mogelijke kandidaten voor die moeilijke meeuw waarnaar je kijkt. Ook drommen meeuwen vaak samen, waardoor afwijkende vogels vergeleken kunnen worden met de meeuwen ernaast. Het valt echter niet te ontkennen dat de determinatie van meeuwen moeilijk kan zijn en dat geldt dan met name voor de zogenoemde 'grote meeuwen'.

Er zijn verschillende redenen waarom de determinatie van grote meeuwen zowel uitdagend als inspirerend kan zijn:

- De verschillende taxa zijn relatief recent geëvolueerd. De taxonomie van meeuwen staat nog in de kinderschoenen en zichtbare verschillen tussen de soorten zijn vaak subtiel en soms niet goed gekend. Dit betekent dat alle waarnemingen van meeuwen kunnen bijdragen aan onze algemene kennis over deze groep.
- Een ander gevolg van hun recente taxonomische evolutie is dat sommige soorten in bepaalde gebieden op een vrij regelmatige basis kunnen hybridiseren en dat die hybriden vruchtbaar zijn. Dat maakt de determinatie nog leuker.
- Grote meeuwen hebben een aantal (drie tot vijf) jaar nodig om hun adulte verenkleed te verwerven. Eenvoudig gezegd, hun verenkleed evolueert door de jaren heen geleidelijk van geheel bruin naar wit met grijs en/of zwart. Hun algemene indruk varieert daarom niet alleen naar soort, maar ook naar leeftijd. De vaak langzame en langdurige overgangen van het ene verenkleed naar het andere maken meeuwen een uitstekend onderwerp om

1. In juli 2021 heeft het IOC de splitsing tussen de Amerikaanse stormmeeuw en de stormmeeuw geaccepteerd.

KLEIN	MIDDEL	GROOT	
Kokmeeuw	Drieteenmeeuw	Amerikaanse zilvermeeuw	(‘Britse/Noorse kleine mantelmeeuw’)
Kleine kokmeeuw	Stormmeeuw – <i>canus</i>	Armeense meeuw	
Bruinkopmeeuw	Stormmeeuw – <i>heinei</i>	Audouins meeuw	Kleine mantelmeeuw – <i>heuglini</i> (‘Heuglins meeuw’)
Franklins meeuw	(‘Russische stormmeeuw’)	Pontische meeuw	
Grijskopmeeuw	Stormmeeuw – <i>kamtschatschensis</i>	Zilvermeeuw	Kleine mantelmeeuw – <i>barabensis</i>
Lachmeeuw	(‘Kamtsjatka-stormmeeuw’)	Grote burgemeester	(‘Barabameeuw’)
Dwergmeeuw	Ivoormeeuw	Beringmeeuw	Reuzenzwartkopmeeuw
Zwartkopmeeuw	Ringsnavelmeeuw	Grote mantelmeeuw	Kamtsjatkameeuw
Ross’ meeuw	Amerikaanse stormmeeuw	Kleine burgemeester – <i>glaucoides</i>	Thayers meeuw
Vorkstaartmeeuw	Hemprichs meeuw	Kleine burgemeester – <i>kumlieni</i> (‘Kumliens meeuw’)	Vegameeuw
Dunbekmeeuw	Witoogmeeuw	Kelpmeeuw	Geelpootmeeuw – <i>michahellis</i>
	Relictmeeuw	Kleine mantelmeeuw – <i>fuscus</i> (‘Baltische mantelmeeuw’)	Geelpootmeeuw – <i>atlantis</i> (‘Azorengeelpootmeeuw’)
		Kleine mantelmeeuw – <i>graellsii</i> / <i>intermedius</i>	Geelpootmeeuw – <i>lusitanius</i> (‘Cantabrische geelpootmeeuw’)

Tabel 1. Indeling van de in dit boek behandelde meeuwentaxa naar grootte-categorie.

te leren over de rui bij vogels.

- Er is bij de meeste soorten ook een grote regionale variatie. Dit heeft voor de meeste taxa geleid tot de erkenning van verschillende ondersoorten, maar een dergelijke classificatie is (nog) niet altijd doorgevoerd of kan in sommige gevallen zelfs onmogelijk zijn. Adulte zilvermeeuwen *Larus argentatus* die in het noorden van Nederland broeden, zien er bijvoorbeeld iets anders uit dan vogels uit Belgische kolonies, wat hoogstwaarschijnlijk een gevolg is van intergradatie tussen de ondersoorten *argenteus* en *argentatus*. Zo’n subtiele maar uitgebreide regionale variatie is fascinerend, omdat het daardoor vaak mogelijk is om de oorsprong van de vogel te raden.
- Adulte en subadulte vogels hebben niet zoveel determinatiekenmerken en kunnen daardoor moeilijker te determineren zijn dan jongere vogels (in tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht). Het handpenpatroon is een van de belangrijkste kenmerken, maar dat kan gemakkelijker op foto’s worden bestudeerd dan in het veld.
- Daarnaast is er binnen elke soort veel individuele variatie. Het verenkleed varieert zo sterk dat in sommige gevallen twee individuen van dezelfde leeftijd en dezelfde soort er verschillend kunnen uitzien. Als gevolg hiervan overlappen kenmerken van het verenkleed met die van vergelijkbare soorten en is determinatie normaal gesproken niet mogelijk op basis van slechts één kenmerk. Zorgvuldig onderzoek van veerdetails zal dus nodig zijn (veergroep voor veergroep) en de determinatie moet

worden gebaseerd op een combinatie van zoveel mogelijk kenmerken. Het goede nieuws is dat meeuwen vaak vrij goed benaderbaar zijn en zich goed lenen voor dergelijk gedetailleerd onderzoek. Bovendien zorgt de schijnbaar eindeloze variatie ervoor dat je je nooit verveelt als je naar meeuwen kijkt!

Dus waar te beginnen? Hoe leer je het determineren van meeuwen? De belangrijkste elementen zijn geduld en oefening. Neem de tijd om vertrouwd te raken met je lokale meeuwen, om ervaring op te doen en hun variabele verenkleed te bestuderen. Als je de ‘gewone’ meeuwen eenmaal echt kent, wordt het gemakkelijker om de afwijkende te herkennen. Wees niet bang om fouten te maken, want dat is een onvermijdelijk onderdeel van het opdoen van ervaring. Wees gerust dat niemand ter wereld elke meeuw correct op naam kan brengen.

Het determineren van meeuwen is een stapsgewijs proces. De eerste stap is om de meeuw toe te wijzen aan de juiste grootte-categorie. Er zijn kleine meeuwen, middelgrote meeuwen en grote meeuwen.

Kleine meeuwen

Deze groep omvat een van de bekendste en meest voorkomende meeuwen in Eurazië, de kokmeeuw. Deze soort is iets groter dan een stadsduif, maar met een duidelijk grotere spanwijdte. De soorten in deze groep staan vermeld in tabel 1. Ze zijn allemaal ongeveer vergelijkbaar in

grootte, hoewel de dwergmeeuw duidelijk de kleinste is. De meeste van deze soorten hebben een donkere kopkap in het broedkleed en een donkere oorvlek of andere donkere koptekening in het niet-broedkleed. De meeste worden ook gekenmerkt door meer wit dan zwart op de handvleugel. In vlucht zijn ze behendig en manoeuvreren sneller dan grotere meeuwen en de vleugelslag is sneller.

Middelgrote meeuwen

De bekendste soort in deze groep is de stormmeeuw, die ongeveer een kop groter is dan de kokmeeuw. Hemprichs meeuw en witoogmeeuw zijn de buitenbeentjes met in alle leeftijden een donker verenkleed en donkere kop,

maar de andere soorten in deze groep missen een sterke koptekening en vertonen een relatief bleek verenkleed en een kleine, ten minste gedeeltelijk, gelige snavel (als ze adult zijn). Met uitzondering van de ivormeeuw hebben alle soorten in deze groep zwarte vleugeltoppen.

Grote meeuwen

Alle andere soorten in dit boek kunnen worden beschouwd als grote meeuwen, met de zilvermeeuw als hun bekendste vertegenwoordiger. Ze zijn duidelijk groter en forser dan de stormmeeuw, met een duidelijk zwaardere snavel. Met uitzondering van Audouins meeuw, die een rode snavel heeft, worden alle soorten in deze groep

Foto 1. Een vluchtige blik is genoeg om te zien dat de vogel in de voorgrond er anders uitziet dan de twee kokmeeuwen links: in zijn geheel lijkt hij witter en forser. Deze snelle, holistische indruk kan genoeg zijn om te vermoeden dat dit een zwartkopmeeuw is. Een nadere, meer analytische blik onthult witte in plaats van grotendeels zwarte vleugeltoppen, een anders gevormde kopkap en een forser, helder rode snavel, details die de determinatie bevestigen. Deze vogel werd geringd in Polen, België, 25 maart 2008 (Peter Adriaens)

Foto 2. Zelfs bij een vluchtige blik springt de middelste meeuw in deze kleine groep er meteen uit: zijn witte kop en borst vallen op in vergelijking met de bruinere meeuwen links en rechts van hem. Een korte, holistische kijk is daarom voldoende om te vermoeden dat het om een andere soort gaat. Nader onderzoek en een analytische benadering zijn echter nodig om zeker te zijn dat het verschil niet slechts te wijten is aan sleet of aan een andere leeftijdsklasse. De snavelvorm en het patroon van de vleugeldekveren, tertiairs en schouderveren bevestigen dat de middelste vogel een (eerste-cyclus*) Pontische meeuw is; de vogels direct links en rechts zijn (eerste-cyclus) zilvermeeuwen. Nederland, 1 maart 2020 (Mars Muusse).

* Zie de Woordenlijst van topografische termen op blz. 12 en ook het hoofdstuk Leeftijdsterminologie op blz. 13.

gekenmerkt door een gele snavel met rode vlek op de gonys als ze adult zijn. Alle hebben een witte kop in het broedkleed, behalve de reuzenzwartkopmeeuw, die een zwarte kopkap heeft. De vleugeltop kan helemaal wit zijn (grote burgemeester en kleine burgemeester), maar is bij de meeste soorten voornamelijk zwart.

Holistische versus analytische benadering

Sommige recente boeken over vogeldeterminatie hebben sterk de nadruk gelegd op een holistische benadering, waarin ze aanbevelen om naar de hele vogel te kijken in plaats van het verenkleed in detail te bestuderen. Zo legt het recente *Gulls Simplified* (Dunn en Karlson 2018) de nadruk op een eerste indruk (jizz) in plaats van een analyse van kenmerken. Zoals hierboven beschreven, is het toewijzen van de vogel aan de juiste grootte-categorie een voorbeeld van een holistische benadering. Je kunt je afvragen welke benadering is de beste, de vogel determineren op basis van indrukken of door het zorgvuldig bestuderen van zijn veren? Bij meeuwen is het antwoord: je hebt beide nodig en je hebt ze in de juiste volgorde nodig. De eerste stap bestaat eruit de vogel in de juiste grootte-categorie te plaatsen. Het beoordelen van de hele vogel is de tweede stap in het determinatieproces. Vergelijk zijn grootte en vorm met de meeuwen ernaast. Zie je verschillen? Heeft hij een dikkere snavel? Een forser lichaam met een kortere achterkant? Een andere kopvorm? Kijk ook naar de totale kleur van het verenkleed, zoals de grijstoon van de bovendelen. Probeer bij onvolwassen grote meeuwen, die vaak vooral bruin lijken,

de mate van contrast in het verenkleed in te schatten, bijvoorbeeld tussen de bovendelen en de onderdelen of tussen de bovendelen en de kop. De holistische benadering lijkt voor veel mensen vaak gemakkelijker, omdat het dan niet nodig is om veerdetails uit het hoofd te leren. Ze is echter ook erg foutgevoelig. Een juveniele kleine mantelmeeuw kan bijvoorbeeld gemakkelijk de indruk wekken van een geelpootmeeuw, en vice versa.

De derde en laatste stap bestaat uit een verenkleedanalyse. Dit omvat het in detail bekijken van het verenkleed, veergroep voor veergroep. Vooral bij het determineren van onvolwassen grote meeuwen is dit een essentiële stap. De veldkenmerken van onvolwassen grote meeuwen zijn als de stukjes van een puzzel en alle stukjes kunnen nodig zijn om hem op te lossen. Hier komt kennis van topografie, leeftijdsbepaling en rui om de hoek kijken. Bij adulte grote meeuwen betekent een verenkleedanalyse vaak het bestuderen van het handpenpatroon, wat het gemakkelijkst is door foto's te maken van de vogel in de vlucht. Vaak kan echter nuttige informatie worden verkregen door naar de onderzijde van de vleugeltop van een vogel in zit te kijken (foto 3).

We hebben geprobeerd deze laatste stap van het determinatieproces te vergemakkelijken door belangrijke veldkenmerken op de foto's aan te geven en ze te benoemen.

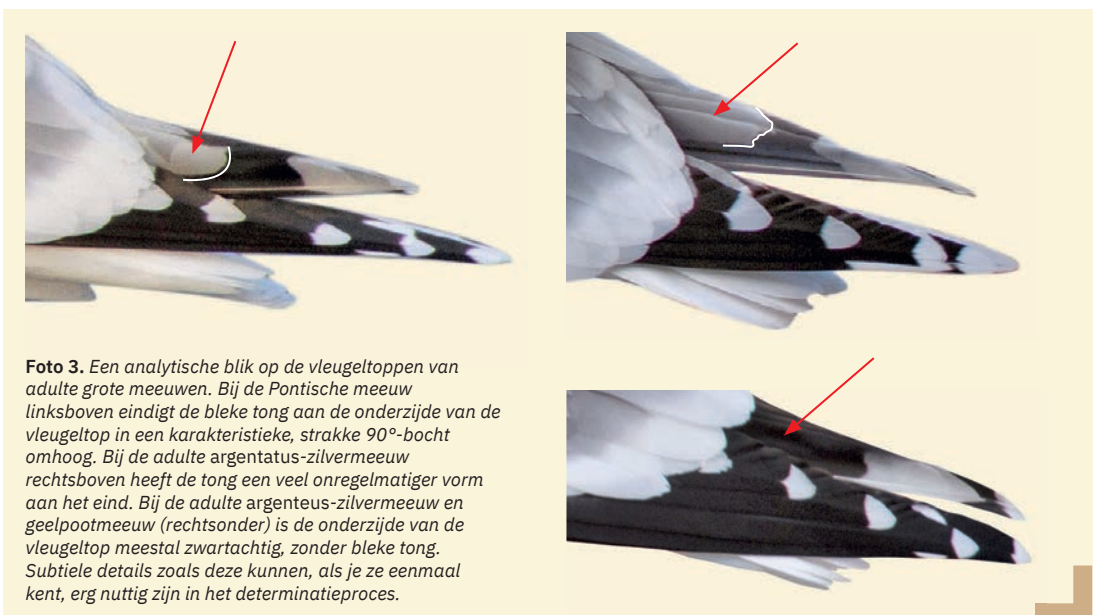

Foto 3. Een analytische blik op de vleugeltoppen van adulte grote meeuwen. Bij de Pontische meeuw linksboven eindigt de bleke tong aan de onderzijde van de vleugeltop in een karakteristieke, strakke 90°-bocht omhoog. Bij de adulte argentatus-zilvermeeuw rechtsboven heeft de tong een veel onregelmatiger vorm aan het eind. Bij de adulte argenteus-zilvermeeuw en geelpootmeeuw (rechtsonder) is de onderzijde van de vleugeltop meestal zwartachtig, zonder bleke tong. Subtiële details zoals deze kunnen, als je ze eenmaal kent, erg nuttig zijn in het determinatieproces.

Foto 4. Adulte geelpootmeeuw.

Bij veel meeuwen zijn de armpennen in rust niet zichtbaar, omdat ze compleet bedekt worden door de grote dekveren, maar hier reiken hun witte toppen net voorbij deze dekveren. Merk op dat de eerste zichtbare handpen voorbij de tertials van een volgroeide vleugel gewoonlijk P6 is. Portugal, 16 november 2018

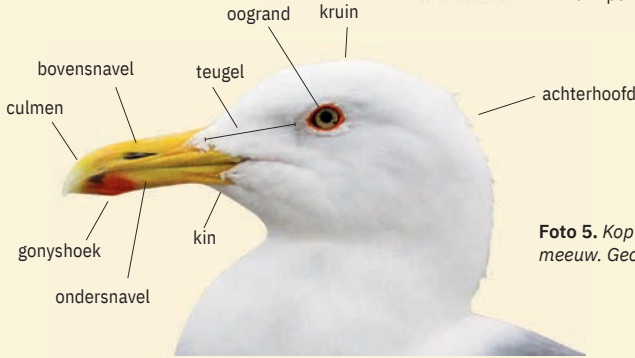

Foto 5. Kop van een adulte Pontische meeuw. Georgië, 30 januari 2014.

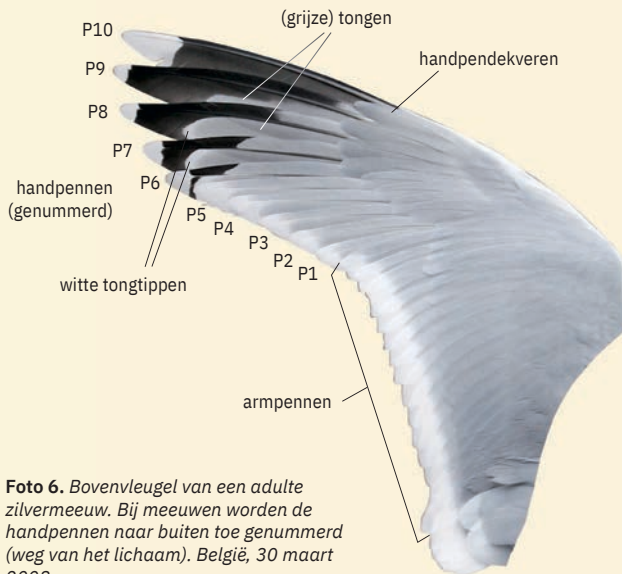

Foto 6. Bovenvleugel van een adulte zilvermeeuw. Bij meeuwen worden de handpennen naar buiten toe genummerd (weg van het lichaam). België, 30 maart 2008.

Foto 7. Ondervleugel van een adulte Thayers meeuw. Een donker mediaal dwarsbandje is een belangrijk veldkenmerk bij sommige meeuwen, zoals Thayers meeuw en Pontische meeuw. Californië, VS, 28 januari 2011.

(Niet op schaal)

Foto 8. Eerste-cyclus stormmeeuw. Nederland, 24 november 2019.

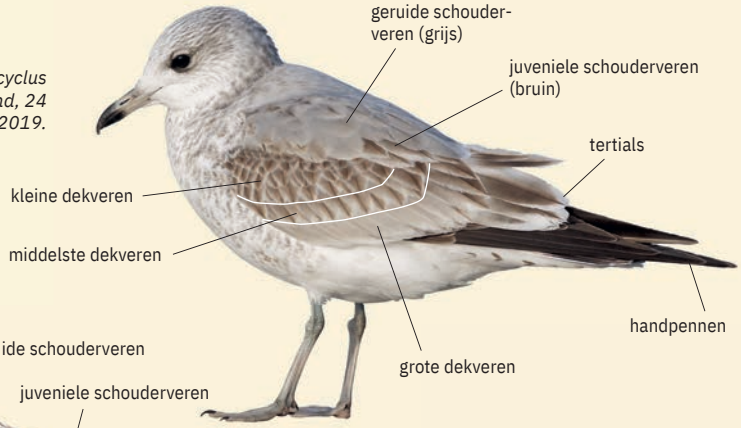

Foto 9. Eerste-cyclus grote mantelmeeuw. Portugal, 7 december 2016.

Foto 10. Eerste-cyclus zilvermeeuw. Een individu met een ongewoon donkere staart. Boulogne, Frankrijk, 5 maart 2016.

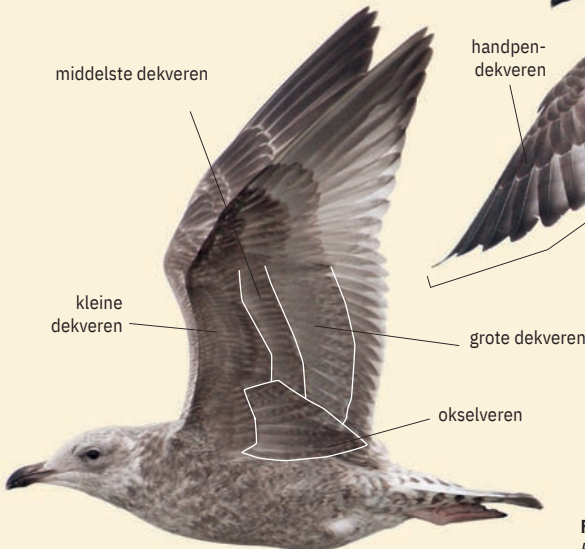

Foto 11. Eerste-cyclus zilvermeeuw. België, 11 oktober 2009.

Woordenlijst van topografische termen

achterhals: het onderste deel van de achterkant van de hals, dicht bij de mantel.

achterhoofd: de achterkant van de kop (foto 5).

afgebroken rui: een complete rui die stopt voordat deze voltooid is en later niet hervat wordt. Meestal stopt de rui wanneer nieuwe veren volgroeid zijn; er zijn geen duidelijke ruigaten.

anaalstreek: het deel van het lichaam tussen de onderstaartdekveren en de buik. Bij een vogel in zit is het vaak het gebied direct achter de poten.

arpennen: binnenste slagpennen van de vleugel, verbonden met de armbotten van de vogel. Deze veren vormen de achterrand van de vleugel tussen de handpennen en het lichaam.

armpenbaan: het deel van de armpennen dat voorbij de grote dekveren op de gevouwen vleugel reikt.

bovendelen: de bovenste delen van het lichaam, namelijk mantel, schouders, rug, stuit en bovenstaartdekveren.

bovenstaartdekveren: de veren die de bovenkant van de staartbasis bedekken.

complete rui: een rui die het hele verenkleed omvat, inclusief alle handpennen en handpendekveren.

culmen: de bovenrand van de bovensnavel (foto 5).

cyclus: een periode van ongeveer een jaar, van de ene complete rui tot de volgende complete rui; loopt meestal van de ene lente tot de volgende lente. Een complete rui begint wanneer de binnenste handpen is uitgeworpen.

gonys: de zichtbare verbreding halfweg de ondersnavel.

gonyshoek: de hoek in de onderrand van de ondersnavel (foto 5).

grote dekveren: de grootste vleugeldekveren. Bij een vogel in zit bevinden ze zich tussen de tertials en de flank (foto 8; foto 9); bij een vliegende vogel zijn ze te zien op de binnenvleugel, boven de armpennen (zowel op boven- als ondervleugel) (foto 10; foto 11).

halvemaan: iets in de vorm van een halvemaan; ook wel 'boog' genoemd.

hand: (d.w.z. van gespreide vleugels) het buitenste, naar achteren gerichte deel van de vleugel van een vogel,

bestaande uit de pols, de handpendekveren en de handpennen.

handpendekveren: de veren die de basis van de handpennen bedekken (foto 6).

handpennen: de buitenste slagpennen van de vleugel, die zijn verbonden met de gefuseerde botten van de 'hand' van de vogel (foto 6). Meeuwen hebben 11 handpennen, maar in het veld zijn er slechts 10 zichtbaar. Handpennen worden bij meeuwen naar buiten toe genummerd, d.w.z. P1 is het dichtst bij het lichaam en P10 is de buitenste zichtbare pen.

handpenprojectie: de mate waarin de handpennen voorbij de tertials steken bij een vogel in zit. Niet te verwarren met vleugelprojectie (zie aldaar). Bedenk dat ruiende vogels hun buitenste handpennen kunnen missen en daardoor een veel kortere handpenprojectie vertonen dan normaal.

handpentop: het uiterste puntje van de handpen. Bij volwassen meeuwen is deze punt vaak wit (foto 7).

juveniel: het eerste verenkleed dat wordt verkregen wanneer alle donsveren zijn vervangen door 'echte' veren.

keel: deel van de kop tussen de kin en nek.

kin: het deel van de kop direct onder de basis van de ondersnavel (foto 5).

kleine dekveren: de kleinste vleugeldekveren, gelegen tussen de schouderveren en middelste dekveren bij een vogel in zit (foto 8; foto 9) en langs de voorkant van de arm in de vlucht. In tegenstelling tot de grote en middelste dekveren zijn er verschillende rijen kleine dekveren.

kopkap: een donkere kleur die de kop en soms de nek bedekt en die opvallend verschilt van de rest van het lichaam.

kruin: het bovenste deel van de kop.

mantel: het bovenste deel van het lichaam, tussen de achterhals en de schouderveren.

mediaal bandje: een donker dwarsbandje dat de bleke delen van een veer scheidt (foto 7).

middelste dekveren: de rij dekveren tussen de grote en kleine dekveren (foto 8; foto 9).

mondhoek: de zijkant van de snavelopening.

okselveren: de veren in de oksel, aan de basis van de ondervleugel (foto 11).

onderbroken rui: een complete rui die stopt voordat hij voltooid is, maar later hervat wordt.

onderdelen: de onderste delen van het lichaam, met name de borst, buik, flank, anaalstreek en onderstaartdekveren.

onderstaartdekveren: de veren die de onderkant van de staartbasis bedekken.

onvolwassen: alle niet-adulte verenkleeden, van juveniel tot subadult.

oogleden: de beweegbare huid- en spierplooi die over de oogbal kunnen worden gesloten.

oogrand: een ring van naakte huid die het oog van een vogel omgeeft (foto 5). Niet te verwarren met oogring, die bestaat uit kleine veertjes die de oogrand omringen.

oorstreek: veergroep achter het oog van de vogel die de gehoeropening bedekt.

oorvlek: een donkere vlek achter het oog, zoals te zien is bij bijv. kokmeeuw.

parelsnoer: een reeks afgeronde witte subterminale vlekken op de buitenste handpennen, gevormd door de witte tongtippen (zoals bij adult Kamsjatkameeuw).

partiële rui: een rui waarin slechts een deel van het verenkleed wordt vervangen, vaak alleen de contourveren van het lichaam.

postjuvenile rui: de eerste partiële rui na het uitvliegen, wanneer de juveniele schouderveren worden vervangen.

rui naar broedkleed: een rui die op enig moment tussen de najaarstrek en voorjaarstrek plaatsvindt, meestal in het overwinteringsgebied.

schacht: de centrale as van een veer

schouderveren: lichaamsveren die de bovenzijde van de vleugel bedekken wanneer de vogel in rust is.

slagpennen: de grote veren van de vleugel, d.w.z. de handpennen, armpennen en tertials.

snavelhelft: het bovenste of onderste deel van de snavel van een vogel (foto 5).

spiegel: een witte, subterminale vlek op de buitenste handpennen (foto 6), meestal omgeven door zwart, maar bij sommige vogels versmelt de witte spiegel met de witte handpentop.

staartpennen: de veren van de staart.

stapsgewijze rui: de aanwezigheid van meer dan één ruigof binnen dezelfde reeks handpennen.

stuit: het deel van het lichaam direct boven de staart.

subadult: een vogel die nog niet compleet adult is, maar een vergelijkbaar verenkleed vertoont.

tarsus: deel van de poot tussen 'knie' en voet.

tertials: de binnenste armpennen, direct langs het lichaam op de gespreide vleugel; opvallend op de gevouwen vleugel, met de handpennen die er voorbij steken (foto 8; foto 9).

terugkruising: nakomelingen van een hybride en een zuiver individu van een van de oudersoorten van de hybride.

teugel: het gebied tussen het oog en de snavel (foto 5).

tibia: deel van de poot boven de 'knie'.

tong: een bleke (meestal grijze) wig in het zwarte patroon van de buitenste handpennen. Tongen zijn meestal beperkt tot de binnenvlag van de handpennen en daarom het meest zichtbaar op de ondervleugel.

tongtip: het punt waarmee de tong het subterminale zwarte patroon op de handpennen bereikt. Bij veel (sub) adulte meeuwen zijn de meeste tongtippen wit (foto 6).

venster: een term die wordt gebruikt om te verwijzen naar de binnenste

handpennen wanneer ze een bleek veld vormen tussen donkere buitenste handpennen en donkere armpennen.

vertraagd verenkleed: een verenkleed dat er onvolwassener uitziet dan normaal. Merk op dat de onvolwassen indruk zeer waarschijnlijk het gevolg is van een vertraagde hormonale toestand van de vogel, niet van een vertraagde rui. Gezonde meeuwen vervangen jaarlijks hun hele verenkleed; ze slaan een rui niet over. Er zijn een paar uitzonderingen, maar na de jaarlijkse complete rui behouden meeuwen in de regel geen veren van een eerder verenkleed of eerdere cyclus. Hoewel het verenkleed van sommige vogels er vertraagder uitziet dan dat van andere vogels van dezelfde leeftijd, is het in werkelijkheid net zo oud.

vlag: de delen van de veer aan weerszijden van de schacht. De binnenvlag is het dichtst bij het lichaam, terwijl de buitenvlag zich van het lichaam af bevindt. Op een gespreide vleugel bedekken de buitenvlaggen van de slagpennen de meeste binnenvlaggen; daarom zijn op de bovenvleugel vooral de buitenvlaggen zichtbaar en op de ondervleugel vooral de binnenvlaggen.

vleugeldekken: de contourveren die de bases van de slagpennen van de vleugel bedekken.

vleugelprojectie: de mate waarin de handpennen voorbij de staart van een vogel in zit steken. Niet te verwarren met handpenprojectie.

wang: het deel van de kop direct achter de mondhoek.

Topografie van de meeuwen

De studie van het verenkleed van een meeuw is alleen mogelijk als de verschillende delen waaruit het bestaat bekend en benoemd zijn. Aan de bovenzijde van de vleugels zijn de veren gerangschikt in rijen, die elk een specifieke naam hebben. De buitenste en langste delen van de vleugel (de handpennen) zijn genummerd om ze gemakkelijker te vinden. We tellen over het algemeen van binnen naar buiten, waarbij nr. 1 de binnenste handpen is en nr. 10 de buitenste van de zichtbare handpennen.

Leeftijdsbepaling

Leeftijdsbepaling is een belangrijke stap in het proces van meeuwendeterminatie. Bij de kleine meeuwen is ze relatief eenvoudig, omdat deze soorten slechts één jaar nodig hebben om een adultachtig verenkleed te verwerven. Ook is het onvolwassen verenkleed duidelijk anders dan het adulte verenkleed. Grote meeuwen hebben echter ongeveer vier tot vijf jaar nodig om volwassen te worden en ze vervangen bijna onophoudelijk veren. Dit zorgt ervoor dat de kenmerken voor de leeftijdsbepaling variabel kunnen zijn. Daarnaast kunnen determinatiekenmerken zoals de

kleur van de naakte delen en het patroon van schouderveren en vleugeldekken afhankelijk van de hormonale toestand van de vogel, niet alleen van zijn leeftijd.

In dit boek vermijden we lange beschrijvingen van leeftijdscriteria in de soortenbeschrijvingen. We richten ons primair op determinatiekenmerken en hoewel we ervan doordrongen zijn dat de leeftijdsbepaling belangrijk is, zijn we van mening dat ze in veel gevallen niet essentieel is. In plaats daarvan presenteren we hier algemene richtlijnen voor het bepalen van de leeftijd.

Leeftijdsterminologie²

Wij gebruiken de term 'cyclus' om leeftijdsklassen te beschrijven. Deze term helpt problemen met het gebruik van 'kalenderjaren' of termen als 'eerste-winter', 'tweede-winter' enzovoort te voorkomen. Grote meeuwen veranderen hun verenkleed niet abrupt, maar kennen een continue, langdurige rui die zes maanden of langer kan duren. Het is niet altijd realistisch om hun verenkleed in aparte winter- en zomerkleden te verdelen, aangezien

² Voor een goed begrip van de terminologie, zie ook het hoofdstuk over rui in dit boek op blz. 19.

deze vogels een groot deel van hun leven in de overgang van het ene verenkleed naar het andere zijn. We gebruiken daarom de cyclus-terminologie, die als bijkomend voordeel heeft dat zij kan worden gebruikt om leeftijd op beide halfronden te beschrijven. Een eerste-cyclusvogel is een vogel in de eerste cyclus, of hij zich nu ten noorden of ten zuiden van de evenaar bevindt. Simpel gezegd is 'eerste-cyclus' bij meeuwen min of meer synoniem met de eerste twaalf levensmaanden, 'tweede-cyclus' met 'tweede levensjaar' enzovoort, maar de terminologie van de cyclus is beter gedefinieerd. De eerste cyclus begint met het juveniele verenkleed, de tweede met het begin van de complete rui in het tweede kalenderjaar van de vogel, enzovoort. Een verenkleedcyclus loopt van een bepaald verenkleed of een complete rui totdat de volgende complete rui begint. Het begin van een complete rui wordt aangegeven door de vervanging van de binnenste handpen. In de loop van de volgende twaalf maanden verandert het verenkleed langzaam maar grondig, vooral bij onvolwassen vogels. Als je vogels in mei van het ene jaar vergelijkt met vogels in maart van het volgende jaar, kan het verenkleed zelfs compleet anders zijn, hoewel het technisch gezien nog steeds tot dezelfde cyclus behoort. Bij de meeste meeuwen bestaat een cyclus uit een complete rui (naar niet-broedkleed) en een of twee partiële ruien. Een belangrijk voorbehoud dat hier moet worden gemaakt is dat verschillende taxa in dit boek een aantal slagpennen tweemaal tijdens hun jaarlijkse cyclus kunnen vervangen, waaronder de binnenste handpennen: een keer tijdens de complete rui naar winterkleed en een keer tijdens een uitgebreide rui naar zomerkleed. Dit laatste wordt niet beschouwd als het begin van een nieuwe ruicyclus, aangezien het een tweede rui is binnen de jaarcyclus die niet bij alle vogels compleet is.

Leeftijdsoepaling van de kleine meeuwen

In hun eerste cyclus kan de leeftijd van kleine meeuwen gemakkelijk bepaald worden door hun bruine kleine en middelste bovenzleugeldekveren, donkere tertialcentra, zwarte staartband, donkere armpennen (behalve bij Ross' meeuw en vorkstaartmeeuw) en het donkere patroon op de handpendekveren. De adulte vogels hebben egaal grijze bovenzleugeldekveren en tertials (de laatste met witte toppen), witte staart, bleke armpennen en missen, met uitzondering van de vorkstaartmeeuw, donkere vlekken op de handpendekveren. Zwartkopmeeuw en dwergmeeuw hebben in de tweede cyclus een kenmerkend kleed, vergelijkbaar met adulte vogels, maar met een variabele hoeveelheid zwart op de buitenste handpennen. Bij alle andere kleine meeuwen is het verenkleed van de tweede cyclus (bijna) identiek aan dat van adult en hun determinatie wordt hier daarom niet afzonderlijk besproken. Eerste-cyclus lachmeeuw en zwartkopmeeuw vervangen

hun vleugeldekveren vrij vroeg door verse grijze veren, waardoor het verenkleed er oppervlakkig uitziet als dat van een adulte vogel. Soms kunnen dunbekmeeuw en, zelden, kokmeeuw ook vleugeldekveren vervangen tijdens de postjuvenile rui. De leeftijd van zulke vogels kan nog altijd gemakkelijk worden bepaald in de vlucht, wanneer de zwarte staartband, donkere armpennen en donkere patronen op de handpendekveren te zien zijn. Sommige bruinkop- en grijskopmeeuwen kunnen tijdens hun eerste cyclus een uitgebreide partiële rui ondergaan, wat resulteert in een vergevorderd verenkleed in het voorjaar met effen grijze vleugeldekveren, tertials en armpennen, evenals een geheel witte staart. In rust lijken dergelijke vogels erg op adulte vogels, maar de meeste zullen een donkere iris tonen (bleek bij adult) en in de vlucht hebben ze een donker patroon op de handpendekveren.

Twee uitzonderingen in deze groep zijn vorkstaartmeeuw en Franklins meeuw. Deze soorten ondergaan al in hun eerste cyclus een (bijna) complete rui. Hierdoor krijgen ze veel eerder een adultachtig verenkleed. Na de postjuvenile rui hebben vorkstaartmeeuwen effen grijze bovenzleugeldekveren en een witte staart en kunnen alleen worden onderscheiden van niet-broedende adulte vogels wanneer hun snavelpunt donker is in plaats van geel. Bij Franklins meeuw is het eerste broedkleed ('eerste zomerkleed') vergelijkbaar met dat van adult, maar met een uitgebreider zwart patroon op de buitenste handpennen en zonder witte spiegels. Ook ontbreekt de witte baan op de buitenste handpennen.

Een onopgeloste vraag is of adulte Franklins meeuwen altijd een witte spiegel op de buitenste handpen hebben. Gezien de grote hoeveelheid wit in de vleugels van adulte vogels, vermoeden we van wel. In dit boek wordt elke adult uitzijnde vogel zonder die spiegel op P10 daarom bestempeld als 'tweede-cyclustype'. Toekomstig onderzoek, bijvoorbeeld door het kleurringen van pulli in broedkolonies, zal hopelijk meer licht werpen op deze kwestie.

Leeftijdsoepaling van de middelgrote meeuwen

Op de ivormeeuw na kunnen vogels uit deze groep worden onderverdeeld in drie leeftijdsklassen: eerste cyclus, tweede cyclus en adult. De verschillen tussen de leeftijdsklassen zijn relatief duidelijk door kenmerkende patronen op de vleugeldekveren, staart en buitenvleugel. De leeftijd van een eerste-cyclus drieteenmeeuw is gemakkelijk te bepalen door de zwarte baan over de bovenzleugeldekveren, zwarte tertialcentra, zwarte kraag op de achterhals, zwarte staartband en groot, wit vleugelveld. Adulte vogels hebben grijze vleugels, kleine zwarte vleugeltoppen en een geheel witte staart. Tweede-cyclusvogels verschillen slechts subtiel van adulte vogels, bijvoorbeeld door donkere tekening op de handpendekveren.

Foto 12. *Vleugeltoppen van een tweede-cyclus (links) en adulte (rechts) stormmeeuw. De gevouwen vleugeltop is een handig kenmerk voor de leeftijdsbepaling; vogels van de tweede cyclus missen de opvallende witte toppen op de langere (d.w.z. buitenste) handpennen.*

Bij stormmeeuw, Amerikaanse stormmeeuw en ringsnavelmeeuw hebben eerste-cyclusvogels bruine kleine en middelste bovenvleugeldekveren, donker tertialcentra, donkere armpennen en een zwarte staartband. Bij adulte vogels zijn de vleugels effen grijs met een brede witte achterrand, de vleugeltoppen zijn zwart met witte spiegels en handpentoppen en de staart is helemaal wit. Tweede-cyclusvogels verschillen van adulte doordat ze een smallere witte tertialboog, zwartachtige vlekken op de handpendekveren en kleinere witte spiegels tonen, en doordat P8-P9 geen witte top hebben. Sommige vogels vertonen restanten van de zwarte staartband. Een paar vogels die er bijna identiek uitzien als adulte, maar met wat zwart op de alula of op de handpendekveren, kunnen worden bestempeld als 'derde-cyclustype', maar sommige compleet adulte vogels (zelfs wanneer ze ouder zijn dan 20 jaar) kunnen ook dergelijke onvolwassen kenmerken behouden en sommige gevorderde tweede-cyclusvogels kunnen er ook erg op lijken. Voor determinatiedoeleinden is het belangrijk te beseffen dat het handpenpatroon van tweede-cyclusvogels (en sommige vertraagde derde-cyclusvogels) niet zo ver ontwikkeld is als dat van adulte vogels en daarom iets minder bruikbaar is.

Sommige tweede-cyclus stormmeeuwen en Amerikaanse stormmeeuwen kunnen een zeer vertraagd verenkleed tonen, met compleet bruine vleugeldekveren en een compleet zwarte staartband. Zulke vogels kunnen lijken op een eerste-cyclusvogel, hoewel ze meestal een aantal vergevorderde, adultachtige armpennen (blauwgrijs, met brede witte toppen) en vaak een blauwachtige tint op de binnenste handpennen hebben. De aanwezigheid van twee witte spiegels op de vleugel (op P9-P10) zou eerste-cyclusvogels moeten uitsluiten, maar houd er rekening mee dat een aantal van de laatstgenoemde een witte spiegel kunnen hebben (alleen op P10), net als veel tweede-cyclusvogels. Omgekeerd kunnen spiegels (bijna) compleet ontbreken bij sommige tweede-cyclus Kantsjatkastormmeeuwen en Amerikaanse stormmeeuwen. Als er juveniele schouderveren zijn behouden, sluiten die zeker een tweede-cyclusvogel uit. Enkele eerste-cyclusvogels kunnen op sommige armpennen en binnenste handpennen al een vergevorderd, adultachtig patroon tonen en de leeftijd van zulke vogels kan, wan-

neer ze hun juveniele schouderveren al hebben vervangen, bijna onmogelijk correct worden bepaald. Als ze een bruine stuit hebben behouden, kunnen ze gemakkelijker worden onderscheiden van een vertraagde tweede-cyclusvogel, maar verder komt de leeftijdsbepaling neer op een juiste beoordeling van de middelste en kleine dekveren: juveniele veren hebben een warmbruin centrum met een strakke bleke zoom, terwijl bij vertraagde tweede-cyclusvogels de dekveren lichter zijn, vager en ze het aaneengesloten bruine centrum missen. Bovendien vertonen veel tweede-cyclusvogels al een aantal effen grijze, adultachtige kleine dekveren.

Hemprichs en witoogmeeuwen hebben hun hele leven een vrij donker verenkleed en hun leeftijd kan daardoor minder gemakkelijk worden bepaald. Eerste-cyclusvogels hebben bleke zomen langs de bruine vleugeldekveren, een donkere staartband en slechts dunne witte toppen op de armpennen. Adulte vogels hebben effen bruingrijze vleugeldekveren en tertials zonder enig spoor van bleke zomen, een geheel witte staart en een brede witte achterrand langs de armvleugel. In het broedkleed vertonen adulte vogels ook een opvallende, witte vlek aan beide zijden van de nek. Tweede-cyclusvogels lijken op adulte vogels en het is waarschijnlijk het beste om alleen de leeftijd van die vogels te bepalen die nog enkele zwarte vlekken op de staart hebben.

Ivoormeeuw toont slechts twee verenkleedtypes: juveniel (dat geheel wit met zwarte vlekken is) en adult (dat helemaal wit is). Tijdens de rui van juveniel naar adult kan het verenkleed een mix zijn van geheel witte en zwartgekleete veren.

Leeftijdsbepaling van de grote meeuwen

Twee van de meest bruikbare en betrouwbare kenmerken om de leeftijd te bepalen bij de grote meeuwen zijn de vorm en de kleur van de handpennen. We raden aan om eerst naar deze veren te kijken, eerder dan de naakte delen en de rest van het verenkleed. Een ander belangrijk aspect is sleet, waarmee soms de leeftijd van veren kan worden ingeschat. Vooral juveniele veren zijn minder bestendig en duurzaam dan oudere veren. Dit kan er zelfs voor zorgen dat een in wezen bruine meeuw aan het einde